

Høringsuttalelse fra Kirkens Bymisjon: Forslag om endringer i ekteskapsloven mv. – Felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par.

Kirkens Bymisjon takker Departementet for henvendelsen, og vil i anledning forslaget til felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par gjerne komme med følgende vurdering:

Innledning

På bakgrunn av grunnverdiene rettferdighet, omsorg og verdighet, som for Kirkens Bymisjon springer ut av den kristne tro på Gud som skaper og livgiver, stiller vi oss fullt og helt bak intensjonen om å ”sikre homofile og lesbiskes rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering.” Vi ser at vi ikke minst som en kirkelig organisasjon og sosialfaglig samfunnsaktør har et viktig medansvar og mulighet for å bidra til å virkeliggjøre dette formålet.

Spørsmålet er om det foreliggende forslaget om en felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par kan bidra til å virkeliggjøre dette formålet, og om det i tilfelle kan gjøre det uten å komme i strid med andre tungtveiende etiske, juridiske, teologiske eller sosialfaglige hensyn.

Dette dreier seg om en i historisk sammenheng dyptgripende endring i forhold til tradisjonelle forestillinger og fortolkninger av ekteskapet som institusjon. Endringene i loven berører ikke bare homofile og lesbiske, men også barn, samfunnet generelt, og kirken og andre trossamfunn. Det er derfor nødvendig at endringer på dette feltet innføres med grundighet med tanke på mulige konsekvenser, og med respekt for de til dels sterke meningsforskjeller og følelsesmessige bindinger spørsmålet reiser.

Vi kunne ønsket oss en mer fyldestgjørende utredning av viktige moralske, sosiale og juridiske konsekvenser av lovendringen. En noe lengre høringsfrist og et bredere utvalg av høringsinstanser med kirkelig tilknytning kunne styrket prosessens legitimitet.

Vi vil i det følgende særlig drøfte endringsforslaget under disse hovedsynsvinkler: 1) Likestilling og terminologi 2) En teologisk fortolkning av ekteskapet og 3) Hensynet til barns beste

1) Likestilling og terminologi

Endringsforslaget begrunnes ut fra et overordnet likestillingsprinsipp. ”For å oppnå like rettigheter for par uavhengig av kjønn,...”, s. 5. Dette er følger av et grunnleggende rettferdskrav, at det ikke gjøres forskjell på mennesker som i alle relevante henseender bør ha samme rettigheter og muligheter. Likestilling kan innebære – som her – å behandle det en oppfatter som like tilfeller likt. I andre tilfeller kan som kjent reell likestilling best oppnås gjennom ulik behandling.

Dette forslaget sikter mot å likestille likekjønnede og ulikekjønnede parforhold gjennom at begge kan, når partene ønsker det, inngå ekteskap med de rettigheter og plikter dette medfører. Vi merker oss samtidig at forslaget av ulike årsaker *ikke* innebærer at en juridisk likestiller for eksempel lesbiske og (mannlig) homofile parforhold (når det gjelder spørsmålet om assistert befruktning). Forslaget innebærer heller ikke en likestilling mellom registrerte partnere og par som lever i ekteskapslignende samboerforhold (når det gjelder for eksempel adopsjon).

Det kan gis gode grunner for denne forskjellsbehandlingen. Disse er imidlertid bare i begrenset grad gjort rede for i høringsnotatet. Mens vi for eksempel med tanke på barns beste kunne ønsket sterkere juridisk vern rundt ekteskapslignende samboerforhold (jfr. for eksempel at det ikke er tvungen/obligatorisk mekling under oppløsning av samboerforhold med barn), er det sterke etiske problemer knyttet til de aktuelle metoder for assistert befruktning for menn i homofile parforhold (bruk av "surrogatmor"), som ikke kan oppveies av hensynet til likestilling mellom lesbiske og mannlig homofile.

Dette viser med andre ord både likestillingsverdiens berettigelse og begrensning som overordnet prinsipp.

Forslaget om å inkludere likekjønnede par i ekteskapslovgivningen og dermed oppheve partnerskapsloven bygger videre på det standpunkt at det er vesentlig for reell likestilling mellom disse at de også betegnes likt, som 'ekteskap'. Dette er ikke en *nødvendig* forutsetning. Dersom partnerskap ga samme rettigheter som ekteskap, kunne det snarere sees som en naturlig følge av forskjellen likekjønnet/ulikekjønnet at disse også i juridisk forstand ble benevnet ulikt.

Et sentralt spørsmål er med andre ord hvor avgjørende bruken av termen 'ekteskap' er for likestilling mellom likekjønnede og ulikekjønnede par, dersom de juridiske rettighetene og pliktene gjøres like.

Ekteskapsinstitusjonen har utvilsomt i praksis – både i fortid og samtid, i andre kulturer og her hjemme – også hatt betydelige negative utslag, ikke minst som en befestning av undertrykkende patriarkalsk og heterofil dominans. En kan spørre seg om ikke det er disse sidene ved ekteskapet som er medvirkende årsak til at stadig flere par i vårt land velger å ikke gifte seg.

Til tross for dette er det nok fortsatt slik at ekteskapstermen for de fleste er positivt ladet, og kommuniserer større grad av tradisjonell og offentlig anerkjennelse enn termen "partnerskap". Dette må være grunnen til at svært mange – men ikke alle – homofile og lesbiske gjerne ser at deres parforhold også skal omslutes av ekteskapstermen.

Vår praktiske og sjelesørgeriske erfaring er at mange homofile og lesbiske som inngår partnerskap ønsker en forbønnshandling i en kirkelig ramme som ligger så tett som mulig opp til den tradisjonelle brudevielsen. De forteller at dette øker opplevelsen av likeverd. Flere forteller også at det er forbønnshandlingen i kirken som de selv anser som den 'egentlige' bekreftelsen på deres valg av samliv. Disse uttrykker klart at de ønsker å kalle sitt forhold for et ekteskap.

Vi deler vurderingen at en kjønnsnøytral bruk av ekteskapsbegrepet vil være et viktig signal om at likekjønnede par i utgangspunktet har samme verdighet, berettigelse og kvalitet som ulikekjønnede par, og derfor skal behandles med samme respekt.

Samtidig ser vi at det kan gis både språklige og strategiske argumenter for at reell likestilling ikke nødvendigvis er best tjent med lik terminologi. Særlig med tanke på den religiøse konteksten og den motstand fellesterminologien vil møte der, kunne det argumenteres for å opprettholde ulik terminologi for likekjønnede og ulikekjønnede parforhold, men med like rettigheter/plikter.

2) En teologisk fortolkning av ekteskapet

Kirkens Bymisjon er en diakonal stiftelse som etter vår formålsparagraf vil bidra til å virkeliggjøre kirkens oppdrag. Det innebærer at vi i troskap mot Guds ord ser det som vår plikt å stadig fortolke på nytt og sette ut i konkret handling budskapet om Guds kjærlighet. Ny kunnskap og nye sosiale realiteter og muligheter krever at vi stadig på nytt vender tilbake til kildene for å spørre oss hvordan vi i dag best kan bringe videre og virkeliggjøre den opprinnelige gudsvilje tekstene formidler gjennom en annens tid språk og forestillingsverden.

Det gjelder ikke minst på området knyttet til seksualitet, familie og forholdet mellom kjønnene. Her har en ofte ureflektert lojalitet mot tradisjonelle forestillinger i mange tilfeller fått bidra til å opprettholde maktmisbruk, undertrykkelse og diskriminering. Vår etiske forpliktelse innebærer derfor også plikten til stadig å tolke på nytt, ikke minst med utgangspunkt i kvinners, barns og homofiles erfaringer av diskriminering.

Vi deler den felles kristne forståelsen av at ekteskapet er en god ordning til vern om kjærlighet, fellesskap og livets videreføring. Samtidig tilslutter vi oss den lutherske tradisjons forståelse av at ekteskapet er en borgerlig-sivil ordning, og ikke et sakrament. Slik sett ville en eventuell obligatorisk borgerlig vigsel for alle ikke gjøre noen vesentlig teologisk forskjell. Grunntanken er at ekteskapet i prinsippet er en god ordning for alle voksne mennesker som ønsker det, uavhengig av for eksempel personlig tro eller religiøs tilknytning.

At ekteskapet sees som en god og livsoppholdende ramme rundt familiært samliv og kjærlighet, innebærer imidlertid ikke at det må forståes som konstituert av reproduksjonen og derfor kjønnpolariteten. Kristne kirker anerkjenner selvfølgelig ekteskap mellom personer som av aldersmessige, medisinske eller andre grunner ikke kan eller vil få barn. Ekteskapet er fullverdig uavhengig av eventuell forplantning.

Konstituerende for ekteskapet er snarere, som det også gjengis i høringsnotatets teologiske utredning, et gjensidig løfte om varig troskap og den offentlige bekreftelse. Dette er ikke med nødvendighet knyttet til eller avhengig av kjønnpolariteten eller forplantningens mulighet.

I Den norske kirke er det delte meninger om homoseksuelt samliv kan etisk likestilles med heteroseksuelt. Fra massiv og ensidig fordømming av homoseksualitet har det skjedd en kraftig endring i holdningene til dette spørsmålet både i den kirkelige ledelse og på grunnplanet. Mens det for bare ti år siden skapte store bølger internt i kirken at noen biskoper anerkjente homoseksuelt samliv i ansvarlige og forpliktende rammer på lik linje med heteroseksuelle ekteskap, er det i dag et flertall blant biskopene som mener prester som lever i

homofile partnerskap bør kunne utøve sin tjeneste i kirken. I 2005 ble Kirkens Lærenemnd likeledes delt på midten i det samme spørsmålet.

Kirkens Bymisjon har i flere tiår kjempet for homofiles rettigheter i kirke og samfunn, og ser denne utviklingen som svært gledelig. Vi vil derfor støtte forslaget om at homofile og lesbiske gis muligheter til å inngå en offentlig og gjensidig forpliktende pakt med de samme juridiske rettigheter som heterofile par. Når vi som kirkelig organisasjon har kommet til at det ikke er noen grunn til å anse homofile kjærlighetsrelasjoner som mindre etisk eller teologisk legitime enn heterofile, følger det naturlig at vi ønsker en for alle parter best mulig ramme for disse relasjonene. I likhet med kirken for øvrig mener vi denne rammen er ekteskapet.

Vil det å åpne ekteskapet for likekjønnede par bidra til å uthule denne institusjonen, eller undergrave den, slik noen hevder? Lite tyder på det. Vi vil snarere argumentere for at en slik juridisk likebehandling i form av en felles lovgivning kan bidra til å fornye og slik styrke ekteskapets stilling i en ny tid. Det skjer ved at ekteskapet åpnes opp for og svarer på nye utviklingstrekk i kirke og samfunn, i dette tilfellet, den økte utbredelsen av og den endrede holdningen til gjensidig forpliktende homofilt samliv.

Derfor mener vi det vil være et naturlig skritt for Den norske kirke å legge til rette for at likekjønnede par kan inngå og feire sine kjærlighetsforhold i en gudstjenestelig ramme. Uenigheten i kirken må ikke være til hinder for at de prester og biskoper som deler denne overbevisningen kan forestå slike vigslar, velsignelses- og forbønnshandlinger. På samme måte som Den norske kirke i lang tid har levd med ulike syn når det gjelder for eksempel gjengifte, må en uenighet på dette punktet kunne håndteres med gjensidig respekt for ulike overbevisninger.

Som pekt på ovenfor er det etter vårt syn primært å foretrekke, men ikke likevel tvingende nødvendig, at likekjønnede og ulikekjønnede parforhold med samme rettigheter benevnes med samme juridiske term (ekteskap). Innen kirken vil det ventelig være en del som har vanskeligere for å gå inn for en kirkelig vigslar av likekjønnede ekteskap, enn å gi kirkelig velsignelse av homofile partnerskap. Den relativt ferske uttalelsen fra Lærenemnda som gjengis i høringsnotatet, om at "...å sidestille heterofilt ekteskap med homofilt samliv er i strid med grunnleggende etiske prinsipper i Bibelen og må anses som kirkens splittende (sic) vranglære" (- *Kirkens enhet og troens fundamentar*) viser at selv om vi altså har vært i gjennom en positiv utvikling, kan det her ventes sterke innsigelser fra deler av kirken.

Dersom en kirkelig motstand mot likekjønnede ekteskap blir så stor at selv prester som ønsker det vil være forhindret fra å vie likekjønnede par, vil dette være svært uheldig. I et slikt tilfelle kunne ulik terminologi med like rettigheter være å foretrekke, dersom det kunne øke muligheten for at kirken (og andre trossamfunn) kan velsigne disse parforholdene. En felles ekteskapslov som utløser økt og mer samlet kirkelig og religiøs motstand vil ikke – i hvert fall på kort sikt – oppnå den moralske symboleffekt for likeverd og likestilling som Regjeringen ønsker. Snarere kan en da få en økt polarisering som virker i motsatt retning.

Denne mer pragmatiske overveielser kunne også tale for forslaget om å innføre en obligatorisk borgerlig vigslar for alle. Det ville gjøre det tydeligere at ekteskapet er en borgerlig juridisk ordning uavhengig av religiøsitet, som kan gis en religiøs tolkning og legitimitet ut fra ulike tradisjoner og ståsteder. Praktiske motargumenter, som at en slik ordning vil føre til mye merarbeid for myndighetene, bør etter vårt syn i så tilfelle ikke tillegges avgjørende betydning.

3) Hensynet til barns beste

Ekteskapet er en livsoppholdende institusjon til vern om kjærlighet og fellesskap. Ikke minst er det en ramme som kan gi barn mulighet til å vokse opp i trygghet. Vår etiske grunnholdning forankret i den kristne tro, og våre juridiske forpliktelser som samfunn slik de blant annet er nedfelt i barnekonvensjonen, forplikter oss til å sette den svakere parts behov og situasjon først. Det innebærer at hensynet til barns beste i en konfliktsituasjon må gå foran et eventuelt likebehandlingsprinsipp for voksne mennesker av ulik seksuell orientering.

Forslaget om en felles ekteskapslov berører barn på flere forskjellige måter. Viktigst er at de kan vokse opp med likekjønnede foreldre. Endringene i bioteknologi, adopsjons- og barneloven innebærer bl. a. at:

- lesbiske og homofile ektepar får adgang til å bli vurdert som adoptivforeldre, i likhet med heterofile ektepar
- lesbiske ektefeller og samboere får samme adgang til assistert befruktning som heterofile ektepar og samboere

For å vurdere om disse endringene kommer i strid med det overordnede hensynet til barns beste, er det viktig å ta følgende med i betraktningen:

I dag er det slik at 1) vi vet mer om homoseksualitet enn før, og flere med en homofil seksuell orientering inngår permanente og offentlige parforhold 2) diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering er i strid med menneskerettighetene og norsk lov 3) mange barn vokser opp med homofile foreldre og steforeldre. Noen vokser opp med to foreldrepar; to kvinner og to menn. Mange andre barn vokser opp med bare en forelder, eller har skilte foreldre som har delt omsorg.

I denne situasjonen anser Kirkens Bymisjon det som viktig for barnas skyld å gi best mulig juridisk vern rundt, og størst mulig etisk anerkjennelse og dignitet til barns faktiske oppvekstforhold, enten disse er knyttet til en eller to foreldre / steforeldre, og enten disse er likekjønnede eller ulikekjønnede. Det er kvaliteten i den omsorgen som gis av de voksne som faktisk har ansvar for barn, som teller. Derfor må både kirke og samfunn gjøre sitt ytterste for å støtte foreldrene, slik at omsorgen blir best mulig. En offentlig anerkjennelse av likekjønnsforeldre vil kunne bidra til å motvirke fordommer og redusere stigma som rammer uskyldige barn.

Ulike rammer rundt barns oppvekstforhold kan gi ulike byrder. Høringsutkastet peker på at vi i dag ikke har mye forskning omkring barn som vokser opp med likekjønnede foreldre. Vi kunne ønsket mer systematisk kunnskap her. Den vil komme, og må være retningsgivende for politiske tiltak – selv om det ikke er gitt at forskning her vil kunne gi klare og entydige svar. Et føre-var prinsipp kunne talt for å vente med å øke mulighetene for likekjønnede par til å bli foreldre, inntil vi hadde mer kunnskap (jfr. bioteknologi-nemndas mindretall).

Men vi har i dag ingen tydelige indikasjoner på at barn som vokser opp i likekjønnede relasjoner rammes på en systematisk måte på grunn av at foreldrene er homofile. Dermed kan argumentet snus andre veien: Ved en fortsatt forskjellsbehandling i lovverket mellom

heterofile og homofile parforhold som oppvekstmiljø for barn, kan dette tolkes som en indirekte offentlig aksept av grunnen til mobbing: Homofile anses som mindre skikket til å være foreldre.

Vi regner det som sannsynlig at den foreslåtte lovendringen vil bedre situasjonen for barn som allerede lever med likekjønnede foreldre, gjennom å bidra til å fjerne et mindreverdsstempel som historisk hviler over disse relasjonene.

Kirkens Bymisjon fastholder at ekteskapet i en teologisk forstand konstitueres av et gjensidig løfte om varig troskap og den offentlige bekreftelsen av dette løftet. Det er også dette som gjør det til en særlig god ramme for familieliv og barns oppvekst. Løftet om troskap og en offentlig bekreftelse gir både personlig og juridisk trygghet for den svakere parten i en familie, barnet.

Vi deler med andre ord det hovedsynspunkt som refereres i høringsnotatets teologiske utredning s. 28, nemlig at: "Det er Guds vilje at alle mennesker skal bli født inn i en verden som en frukt av ansvarlig kjærlighet, og at barn skal vokse opp i trygghet og omsorg." Men dette leder for oss ikke nødvendigvis til følgesetningen: "Derfor må det ekteskapelige samliv skjermes", dersom det med "skjerming" av "ekteskapelig samliv" her menes at homofile relasjoner ikke skal gis samme juridiske vern som heterofile. Tvert imot mener vi at ansvarlig kjærlighet utspiller seg også i homofile relasjoner, og at disse derfor kan gi barn mulighet til å vokse opp i trygghet og omsorg. Lovverket kan bidra til dette, gjennom å åpne for likekjønnede ekteskap.

Konklusjon

Spørsmålet er om det foreliggende forslaget om en felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par kan bidra til å virkeliggjøre formålet om å "sikre homofile og lesbisk rettigheter, støtte homofile og lesbiske i å leve åpent og aktivt motarbeide diskriminering", og om det kan gjøre det uten å komme i strid med andre tungtveiende hensyn.

Vi mener i likhet med Regjeringen at en felles ekteskapslov for likekjønnede og ulikekjønnede par kan bidra til å virkeliggjøre dette formålet, gjennom den signaleffekt en slik likestilling i lovverket gir. Vi håper og tror at dette på kortere og lengre sikt kan bidra til å fjerne fordommer, minske stigmatisering og diskriminering overfor homofile og lesbiske, og deres familier. Og vi mener dette bidrar til å fornye og styrke ekteskapets stilling i vår tid.

Vi mener videre at en felles betegnelse 'ekteskap' for både likekjønnede og ulikekjønnede par slik forslaget legger opp til, er å foretrekke. Vi vil imidlertid understreke at det er den prinsipielle juridiske likestillingen mellom likekjønnede og ulikekjønnede som er det avgjørende poenget, ikke ens terminologi. Den foreslåtte omdefineringen av den religiøst og emosjonelt ladede termen 'ekteskap' kan komme til å utløse så mye motstand i brede kretser, at det undergraver den ønskede signaleffekt, og i stedet fører til økt polarisering og dermed ny stigmatisering. Dersom det skulle vise seg å være tilfelle, bør Departementet *sekundært* velge å beholde distinksjonen ekteskap/partnerskap, men gi de to samme juridiske vern og etiske dignitet og anerkjennelse.

Kirkens Bymisjon vil arbeide for at Den norske kirke skal gi sitt ja til å vie homofile par som ønsker å inngå et gjensidig forpliktende løfte om varig troskap, og bekrefte og feire dette offentlig gjennom en gudstjenestelig markering.

Oslo, 1. september 2007.